

ROB CURRIE

HONGER

Soms moet je een kans grijpen omdat

WINTER

het de enige kans is die je krijgt

**TWEEDE WERELDOORLOG
JEUGDROMAN**

g

HONGERWINTER

Originally published in English in the U.S.A. under the title:
Hunger Winter, by Rob Currie. Copyright © 2020 by Rob Currie

Dutch edition © 2021 by Uitgeverij Gideon with permission of
Tyndale House Publishers, a division of Tyndale House Ministries.
All rights reserved.

Auteur: Rob Currie
Vertaling: Tobya Jong
Illustratie omslag: Violet Tobacco
Typografie: Jonathan Reining | Jore ontwerp
Jaar van uitgave: april 2023

Uitgave: Gideon, Hoornaar, Nederland

ISBN: 978-90-5999-167-5
NUR: 337

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een databank of doorgegeven in
welke vorm of op welke wijze dan ook, behalve voor korte citaten
in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Ik draag dit boek met liefde op aan Kay Currie,
mijn bruid en bron van vreugde.

Rob Currie

AANBEVELING

Ik heb dit boek met grote belangstelling gelezen en ik zou graag iedereen willen aansporen om het te lezen. *Hongerwinter* schetst een erg realistisch beeld van de omstandigheden in Nederland, tijdens de zware winter van 1944/1945. Het is heel belangrijk dat mensen de verschrikkingen van die donkere tijd leren kennen, zodat ze op tijd gaan beseffen dat – helaas! – op veel plaatsen op deze aarde mensen elkaar nog altijd op dezelfde manier naar het leven staan. Het is van groot belang dat we onszelf allemaal de vraag stellen: wat zou ik doen in zulke omstandigheden?

Frits Nieuwstraten, directeur van het Corrie ten Boom museum.

*Dat ik doch vroom mag blijven,
Uw dienaar t'aller stond,
de tirannie verdrijven
Die mij mijn hart doorwondt.*
Het Nederlandse volkslied

*De weken die voor ons liggen
zullen de moeilijkste zijn in het
bestaan van onze natie.*

Radio Oranje

*Het Nederlandse volk is geroepen om tot
een vorm van lijden die wellicht zwaarder
is dan wat enig ander land in West-Europa
tot nog toe te verduren heeft gekregen.*

The Times (Londen)

1

Oosterbeek, Nederland

11 november 1944

Bam! Bam! Bam!

De ogen van Dirk Ingelse schoten open en hij tilde zijn hoofd van het kussen. Wie stond er op de voordeur te bonken? *De Gestapo?* Zijn maag voelde aan alsof hij een klomp ijs had ingeslikt.

Het bonken ging door en het geluid verplaatste zich zonder enige moeite via de trap naar Dirks slaapkamer. Het klonk niet alsof iemand met zijn knokkels op het hout trommelde, maar meer als het bonken van een boze vuist. *Of de kolf van een geweer.*

Het moest de Gestapo wel zijn. Ze hadden de laatste tijd meer invallen gedaan en ze kwamen vaak 's nachts. Wie zou er anders midden in de nacht op de voordeur van de boerderij van de familie Ingelse timmeren en het risico lopen om gearresteerd te worden?

Dirk rolde voorzichtig zijn bed uit en kroop naar het raam. Hij trok het gordijn een heel klein stukje opzij, maar zorgde ervoor dat zijn gezicht niet zichtbaar was, precies zoals papa hem geleerd had. Hij zag geen voertuig staan. *Maar stel dat ze hun auto verstopt hadden?* Dirks rechterhand trilde.

Hij kon zich niet verstoppen. Ze zouden het hele huis overhoop-halen om hem te vinden. En hij kon niet vluchten – het huis zou inmiddels omsingeld zijn. Hij had de verhalen gehoord. Zijn rechterhand trilde nu nog heviger. Dat gebeurde vaak, sinds – Het beuken op de deur begon opnieuw, zelfs nog luider deze keer.

‘Doe open!’ grauwde een zware stem.

Dirk kroop bij het raam vandaan en hij sloop de trap af. ‘Ik ga even kijken,’ fluisterde hij in zichzelf. ‘Als het de Gestapo is, zeg ik dat ik de sleutel moet pakken om ze binnen te laten.’ Hij haalde zijn vingers door zijn korte blonde haar. ‘Dan trek ik een sprintje door het huis en vlucht ik via de achterdeur.’ Ze zouden hem zeker grijpen, maar misschien zouden ze zijn kleine zusje met rust laten. Er werd steeds sneller geklopt. ‘Doe open, Dirk!’ drong de stem aan, boven het woeste gebonk uit.

Is de Gestapo gekomen vanwege papa? Hebben ze hem gearresteerd?

Hoelang zouden ze wachten voordat ze het huis binnendrongen? Dirk haastte zich naar de keuken en pakte een scherp mes. Met zijn gewicht van 48 kilo en zijn lengte van ruim anderhalve meter had Dirk een normaal postuur voor een jongen van zijn leeftijd. Hij was hooguit ietsje langer dan gemiddeld. Maar als de Duitsers dachten dat ze hem gemakkelijk konden pakken, hadden ze de verkeerde dertienjarige jongen getroffen. Hij zou met het mes zwaaien om ze op afstand te houden en vervolgens zo snel hij kon de achterdeur uit rennen. *En ze bij Anna vandaan leiden.* Hij sloop naar het raam vlak naast de voordeur.

Dirk slikte moeizaam en hij klemde zijn vuist rond het heft van het mes. Hij schoof het gordijn een paar centimeter opzij, hapte naar adem, rommelde met het slot en zwaaide de deur open.

‘Meneer Van Nort!’

Waarom zou zijn buurman op dit uur van de nacht zijn boerderij verlaten en hiernaartoe komen?

Meneer Van Nort haastte zich naar binnen. Hij keek achterom, naar de straat, en deed de deur achter zich dicht. Zijn borstkas ging op en neer.

Dirk staarde naar de grote, gespierde man, die zijn hoed van zijn hoofd trok en er zenuwachtig aan plukte. ‘Hoe bent u –?’

‘Ik heb gerend.’

Dat was zeker twee kilometer!

‘Ik moest je waarschuwen.’

Dirk slikte. Meneer Van Nort staarde naar het mes.

‘O.’ Dirk ontspande zijn hand en het mes viel met een kletterend geluid op de vloer. ‘Ik dacht –’

‘De Gestapo heeft Els opgepakt,’ zei meneer Van Nort.

‘Nee!’ Dirk sloeg met zijn vlakke hand op tafel. ‘Waarom?’ Maar hij wist het antwoord al.

Meneer Van Nort keek hem bedroefd aan. ‘De nazi’s zijn tot alles in staat als het ze helpt je vader te vinden.’

Zelfs het martelen van mijn achttienjarige zus. ‘Maar Els spuugt nog eerder in hun gezicht dan dat ze ze ook maar iets vertelt. Vooral over papa.’

Meneer Van Nort schudde zijn hoofd. ‘Het zijn beesten, en ze kunnen iedereen tot praten dwingen. Eén man hield het vijftien dagen vol voordat hij zijn geheimen prijs gaf.’ Hij staarde naar de vloer. ‘De dag erna stierf hij aan zijn verwondingen.’

Dirk pakte de rugleuning van een stoel vast en hij dwong zichzelf om de plotselinge zure smaak in zijn mond weg te slikken. ‘Hoe hebben ze Els te pakken gekregen?’

‘Ik ben gekomen direct nadat het gebeurd was. Els had net ons huis verlaten toen ik geschreeuw hoorde,’ zei meneer Van Nort.

Dirk kneept zijn ogen stijf dicht en zijn maag draaide om.

‘Ik rende naar het raam.’ De buurman fronste. ‘Ze verzette zich uit alle macht, maar ze waren niet te veel.’

Dirk liet zijn hoofd in zijn handen zakken. 'Waarom was ze midden in de nacht bij u thuis?'

'Je moet hier weg,' zei meneer Van Nort.

'Ze helpt het verzet, of niet soms? En dat betekent dat u dat ook doet.'

Meneer Van Nort stak zijn wijsvinger omhoog. 'Als Els niet direct begint te praten, komen ze hiernaartoe om jou en je zusje te halen. Dat is hoe ze werken.'

Het was alsof de kamer ronddraaide. 'Dan gaan we naar tante Cora, in Doorwerth.'

'Er is niets te eten in de steden,' zei meneer Van Nort. 'Niets meer, sinds de Duitsers –'

'Ik weet het. Maar Els heeft gezegd dat ik daar naartoe moest als er iets met haar gebeurde.'

'Neem zoveel voedsel mee als je kunt dragen.' Meneer Van Nort keek door het raam, naar de straat, en toen weer naar Dirk. 'Je moet nu onmiddellijk weg. Ze komen je halen, jongen. Neem Anna mee en ga. Nu!'

2

Nadat meneer Van Nort vertrokken was, schoten Dirks gedachten alle kanten op. *Wat doen de nazi's met Els?* Maar op dit moment kon hij niets voor Els doen, en moest hij onmiddellijk in actie komen om Anna te redden. Als hij en Anna papa konden vinden, zou papa Els redden. Dirk graaide twee jassen uit de garderobekast, liet ze op een stoel vallen en rende de trap op. In zijn slaapkamer trok hij over zijn pyjama heen zijn kleren aan. Hij kon de extra warmte goed gebruiken.

Hoe snel zou de Gestapo hier zijn? Over een uur? Vijftien minuten? Een auto met brandende lampen naderde het huis. Hij gluurde naar buiten. *Nee!*

Dirks spieren spanden zich en zijn ogen schoten heen en weer tussen de naderende auto en de lange oprit die naar de boerderij leidde. *Ik had dat mes bij me moeten houden.* Zijn ademhaling versnelde. Als hij nu onmiddellijk de trap af rende, zou het hem misschien lukken om door de achterdeur te ontsnappen voordat ze het huis omsingeld hadden. Dan kon hij ze bij Anna vandaan leiden.

Maar de auto reed de boerderij voorbij.

De volgende komt misschien wel voor mij. Met hernieuwde haast beende Dirk naar zijn kledingkast, trok een la open, pakte een grijze steen in de vorm van een grote munt en stopte die in zijn zak. Toen rende hij Anna's kamer binnen, graaide de eerste kledingstukken die hij zag bij elkaar en propte ze in de tas die naast haar ladekast stond. Hij duwde zo hard dat hij een zoom hoorde scheuren.

Anna's pop lag naast haar in bed. Maar het was onmogelijk om Anna én het voedsel én de pop te dragen. Hij reikte over zijn zesjarige zusje heen, maakte het oranje lint in het haar van de pop los en propte het kleurige stukje stof in zijn zak.

‘Anna.’ Hij pakte haar schouder en begon te schudden. ‘We moeten naar tante Cora.’

Haar oogleden trilden. ‘Huh?’

‘Het is tijd om te gaan.’

‘Waarom?’

Hoe kon hij tegen zijn kleine zusje zeggen dat de Gestapo Els had opgespoord en dat ze nu achter hen aan zaten? ‘Het komt wel goed. Tante Cora zal voor ons zorgen.’ Anna's lichaam was nog helemaal slap. Het lukte hem nauwelijks om haar overeind te hijsen. ‘En onderweg doen we een spelletje. We zorgen ervoor dat niemand ons ziet of hoort. Net als wanneer we verstoppertje spelen bij opa en oma.’

‘Ik hou van opa en oma,’ zei ze, nog steeds half slapend.

‘Ja. En zij houden van ons.’

Anna's lange blonde haar viel naar voren toen Dirk haar rechtop op het bed zette en haar jurk over haar pyjama heen sjoerde. Hij tilde haar op en haastte zich naar beneden, naar de keuken. Terwijl zij op een stoel zat te doezelen, trok hij een kast open. Hij stopte een stuk of zes aardappels in zijn zakken, schoof een brood onder zijn overhemd en liet een dozijn appels in een tas vallen. *Ik wilde dat ik meer kon dragen.* Dirk deed vlug zijn jas aan en hielp Anna met de hare, al nam hij niet de tijd om alle knopen vast te maken. Hij pakte de tas met kleren, hing de tas met appels over zijn schouder en tilde Anna op, maar ze was zwaarder dan hij verwacht had. *O-o.* Hij schoof haar naar

achteren, totdat ze op zijn rug zat. Ze leunde tegen hem aan. 'Nu spelen we het stilte-spelletje. Ga maar weer lekker slapen.' 'Oké,' mompelde ze.

Dirk liep met vlugge stappen bij het huis vandaan, zijn spieren gespannen, terwijl hij dan weer naar links en dan weer naar rechts keek, alsof hij op de radar naar vijandelijke vliegtuigen zocht. Het licht van de maan was voldoende om zijn omgeving te kunnen zien. Papa zou wel weten hoe hij moest voorkomen dat hij werd opgemerkt. *Maar papa is niet hier. Het hangt van mij af.*

Op de grens van hun erf stond een witte berk. Mama's lievelingsboom, maar Dirk kon er niet naar kijken. Er kleefden te veel herinneringen aan. Zijn stem klonk hees toen hij zachtjes zei: 'Ik zal Anna beschermen, mama. Dat beloof ik.'

Hij keek achterom en had opeens spijt van zijn strategie. Hij had de meest rechtstreekse route naar Doorwerth gekozen. Maar de weg liep tussen de akkers en weilanden door, en er waren nauwelijks plekken waar je je kon verstoppen als er iemand aankwam. Stel dat er ergens een hond blafte, of dat iemand die niet kon slapen uit het raam keek? De koplampen van een auto waren vanuit de verte zichtbaar, maar stel dat de Gestapo zich snel en geluidloos per fiets verplaatste? Hoewel er meer gefietst werd door Nederlanders dan door Duitsers, was iemand die na spertijd op een fiets zat vrijwel zeker een nazi. Dirks borst verkrampde. En wat als ze zijn huis overhoophaalden en daarna de wegen afzochten? Zolang hij Anna droeg, konden ze hem gemakkelijk pakken.

Bovendien liep deze weg parallel aan het treinspoor. De Duitsers verplaatsten hun troepen 's nachts per trein, zodat ze minder goed zichtbaar waren vanuit de vliegtuigen van de geallieerden.

Eén soldaat die vanuit zo'n trein naar buiten keek en zo laat na het ingaan van de avondklok twee kinderen zag lopen, was voldoende.

Het was nog drie kilometer naar tante Cora, en het grootste deel door het open veld. Als hij door een patrouille werd opgemerkt, werd hij gearresteerd omdat hij 's nachts buiten was, zelfs als de soldaten niet wisten dat Hans Ingelse zijn vader was.

En dat was niet alles. Zijn armen en benen begonnen nu al te trillen onder het gewicht van Anna. Hij zou haar niet helemaal naar tante Cora kunnen dragen. Hij had een plek nodig waar ze zich konden verstoppen en de nacht konden doorbrengen. Maar waar? Ze waren al langs een paar boerderijen gelopen van mensen van wie hij niet wist of ze te vertrouwen waren, en één boerderij van iemand die *zeker* niet te vertrouwen was.

Dirk beet op zijn onderlip en zijn rechterhand begon opnieuw te trillen.

'Niet naar buiten gaan als het donker is.' De woorden weerklonken in Dirks hoofd alsof papa ze gisteren gezegd had, in plaats van een paar jaar geleden, toen Nederlandse arbeiders in staking gegaan waren en de Duitsers het verzet met harde hand neersloegen. 'Als de Duitsers je 's avonds buiten zien, nemen ze mee om je te ondervragen, en misschien nog wel meer.' Hij had zijn beide handen op Dirks schouders gelegd. 'Ga overdag naar buiten – doe alsof je boodschappen gaat doen of iets dergelijks – en niemand zal je opmerken. Het daglicht is je beste dekking.' *Ik mis u, papa.* De Duitsers zouden hen *niet* te pakken krijgen. Hij zou de nazi's te slim af zijn door een verstopplaats te vinden. Maar hij zag nergens langs de weg een plek die beschutting kon bieden aan twee voortvluchtige kinderen.

Een paar minuten later boog de weg af in westelijke richting, bij de spoorrails vandaan, om vervolgens de Neder-Rijn te volgen. Dat bracht echter nieuwe risico's met zich mee. Als Anna wakker werd en begon te huilen, zou het geluid in de wijde omtrek te horen zijn en ook de Duitse binnenvaartschepen bereiken die 's nachts over de rivier voeren. Dirk haalde diep adem en blies de lucht langzaam uit in de hoop dat dat hem zou kalmeren.

Waar konden ze zich verstoppen? De route was bekend – ze waren al vaker bij tante Cora op bezoek geweest – maar die andere keren was hij niet wanhopig op zoek geweest naar een plek om te schuilen. Hij pijnigde zijn hersens in de hoop dat hij zich een beschutte plek ergens langs de weg zou herinneren. *Wacht eens. Volgens mij is er ...*

Hij zette grotere stappen en versnelde zijn tempo totdat zijn ogen bevestigden wat zijn geheugen hem verteld had.

Een stukje verderop stond een vijftien meter hoge dennenboom langs de weg. Dirk vertraagde zijn pas en bekeek de onderste takken, die tot op de grond hingen, aandachtig. Hij haalde opgelucht adem. Toen ze bij de boom waren aangekomen zette hij Anna voorzichtig neer.

'Kruip daar maar onder,' zei hij, terwijl hij de onderste tak omhoogtilde. Hij hielp haar om op haar handen en knieën te zakken. Ze was versuft en nauwelijks wakker, maar met Dirks hulp lukte het haar om zich onder de takken te verstoppen. Zijn rechterhand kwam tot rust. Ze gingen liggen, beschermd tegen de koude novemberlucht door hun jassen en hun lichaamswarmte.

Liggend op zijn rug en omgeven door duisternis tuurde Dirk omhoog, naar het dak van takken en naalden. Wat deed de

Gestapo op dit moment met Els? Werd ze door hen gemarteld? Ze was een van de wilskrachtigste mensen die hij kende, maar hoe zou het haar vergaan als de nazi's haar onder handen namen? De tranen stroomden over zijn wangen. *Concentreer je, Dirk*. Hij moest Anna in veiligheid brengen en papa vinden. Papa zou wel een manier verzinnen om Els te redden.

Er was zoveel gebeurd in zo'n korte tijd. Toen mama twee maanden geleden gestorven was, had Els haar studie aan de universiteit afgebroken. Ze was naar huis gekomen en gaan werken om in hun levensonderhoud te voorzien. Maar ze was veel weg, wat betekende dat de zorg voor Anna op Dirk neerkwam. Alsof het plotselinge vertrek van papa en de schok van mama's overlijden nog niet genoeg was. Dirk had verwacht dat papa wel terug zou komen als hij hoorde dat mama was overleden, maar Els had tegen hem gezegd dat dat niet kon. Thuis was de eerste plek waar de nazi's naar papa zouden zoeken. Dirk drukte zijn handen tegen zijn ogen, maar hij kon zijn tranen niet tegenhouden. En dan was er nog iets. Het ergste van alles. Het geheim dat hij aan niemand durfde te vertellen.

Dirk bleef maar draaien. 'Welterusten, papa, waar u ook bent,' fluisterde hij. Hoewel hij doodmoe was, lag hij nog lange tijd wakker, wachtend op de slaap en op de dekking van het daglicht.

3

Verhoorcentrum van de Gestapo Oosterbeek

Els had uit alle macht gevochten om te voorkomen dat ze bij het huis van de familie Van Nort werd opgepakt, maar haar vijf belagers waren groter, sterker en gemener dan zij. Ze was nog helemaal van de kaart van de plotselinge, brute aanval. Mensen hadden haar verteld hoe arrestaties in hun werk gingen, maar hun waarschuwingen hadden haar niet voorbereid op de emotionele dreun die dat teweeg bracht. Die smerige nazi's hadden haar handen achter haar rug getrokken, ze vastgebonden en haar met geweld op de achterbank van hun auto geduwd. Ze voelde zich een beurs stuk fruit. Zo werd ze naar het hoofdkwartier van de Gestapo gereden, waar ze ondervraagd zou worden.

Terwijl ze op de achterbank van de auto op en neer stuiterde, stak ergens in haar achterhoofd een vage herinnering de kop op, die dwars door de pijn heen om haar aandacht vroeg. Maar wat was het precies? Al haar spieren en gewrichten schreeuwden van pijn, wat het haar onmogelijk maakte om zich te concentreren. Maar ze wist dat dat toch moest. Ze tastte naar de herinnering, aan de rand van haar bewustzijn, als een wanhopige drenkeling die in het donker naar een reddingslijn tast, onzichtbaar in het zwarte water van de zee.

De Gestapo-auto sloeg af naar het centrum van Oosterbeek. Ze zouden al snel bij het hoofdkwartier zijn. Els had de herinnering bijna te pakken. Papa had iets gezegd over wat ze moest doen als